

CONCEPTUL

Programului pentru susținerea populației de etnie romă pe anii 2021-2025

Prezentul concept reprezintă viziunea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării în vederea elaborării Programului pentru susținerea populației de etnie romă pe anii 2021-2025.

1. Denumirea documentului: *Programul pentru susținerea populației de etnie romă pe anii 2021-2025* (în continuare – *Program*).

2. Tipul documentului de politici publice care se propune a fi elaborat

Program pentru 5 ani, care va fi un document de politici publice pe termen mediu ce va descrie obiectivele și acțiunile pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova ce urmează a fi realizate în următoarele domenii:

1. Educație;
2. Sănătate;
3. Muncă și dezvoltarea antreprenoriatului;
4. Protecție socială;
5. Locuințe;
6. Participarea romilor (în special a femeilor) în procese decizionale și combaterea discriminării;
7. Combaterea migrației și traficului de ființe umane;
8. Activitatea mediatorilor comunitari;
9. Cultura și mass-media.

Elaborarea Programului va respecta cerințele referitoare la conținutul și structura acestui document de politici, corespunzător prevederilor Hotărârii Guvernului (HG) nr.386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative și va viza domeniul de activitate al Guvernului – *Educație, știință, inovații, cultură, tineret și sport*, stabilit prin Legea nr.136/2017 cu privire la Guvern.

În vederea consolidării relațiilor interetnice în Republica Moldova, prin crearea condițiilor necesare pentru realizarea drepturilor social-culturale ale minorităților naționale/etnice, în *Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023* (aprobat prin HG nr.636/2019) este

prevăzută acțiunea nr.7.45.2 *Elaborarea și aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2021-2024 pentru susținerea populației de etnie romă*¹.

Totodată, Programul va susține prevederile *Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027* (aprobat prin HG nr.1464/2016) și *Agenda comunității romă din Republica Moldova pentru anii 2017-2027* (propusă de reprezentanții societății civile).

Elaborarea noului Program va reflecta al treilea ciclu consecutiv de planificare a acțiunilor pe termen mediu pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova, precedentele cicluri acoperind perioadele 2011-2015 și 2016-2020.

Pentru a îmbunătăți situația romilor și a asigura participarea lor activă la viața socială și politică din țară, până acum au fost implementate *Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011–2015* (aprobat prin HG nr. 494/2011) și *Planul de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020* (aprobat prin HG nr.734/2016).

Deci, este necesară asigurarea consecutivității de planificare a acțiunilor pe termen mediu pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova, acest fapt fiind generat de expirarea validității și pierderea actualității Planului de acțiuni pe anii 2016-2020.

Evaluarea impactului ex-post de implementare a Planului de acțiuni pe anii 2016-2020 încă urmează a fi realizată. Totodată, conform Rapoartelor de monitorizare alternative, elaborate de Coaliția „Vocea Romilor”, se constată curențe în realizarea acțiunilor. De exemplu, urmare implementării Planului de acțiuni pe anii 2016-2020, 2/3 din acțiuni au fost realizate sub nivelul așteptărilor beneficiarilor, iar o 1/3 din acestea încă așteaptă a fi realizate și doar câteva acțiuni au fost realizate integral.

În acest context, ținând cont de nivelul necorespunzător de realizare a acțiunilor, acoperirea financiară insuficientă și lipsa de capacități instituționale și inițiativă la unele instituții, se impune elaborarea unui Program pentru perioada 2021-2025, conform prevederilor HG nr.386/2020. Și analiza situației socio-economice a populației de etnie romă din Republica Moldova relevă necesitatea continuării eforturilor Guvernului prin aprobarea și implementarea unui Program pe termen mediu.

În procesul elaborării Programului va fi asigurată corelarea și sinergia dintre domeniile de politici identificate: educație, sănătate, incluziune socială, piața muncii, protecție socială,

¹ În conformitate cu prevederile HG nr.386/2020 se va elabora Programul cu Plan de Acțiuni (ca parte componentă).

infrastructură, discriminare, egalitatea de gen etc. Totodată, se recomandă integrarea aspectelor privind incluziunea populației de etnie romă în *documentele de politici sectoriale*: educație, dezvoltare economică și ocuparea forței de muncă, sănătate publică, infrastructură etc.

Astfel, în Program vor fi reflectate:

- Analiza situației socio-economice a populației de etnie romă din Republica Moldova;
- Descrierea situației la care se dorește să ajungă și impactul pe termen mediu - schimbările care vor interveni datorită implementării Programului și impactul principalelor acțiuni propuse cu indicatori de măsurare a gradului de atingere a rezultatelor planificate;
- Un set de intervenții sistemice ce ar contribui la creșterea calității vieții și îmbunătățirea situației socio-economice a populației de etnie romă.

3. Problema abordată

Conform diferitor surse, estimările numărului populației de etnie romă în Republica Moldova variază de la 12000 la 250000 persoane². În cadrul recensământului populației din 2014 au fost înregistrate 9323 de persoane ce s-au identificat ca fiind de etnie romă, ceea ce constituie 0,3% din totalul populației.

Cea mai mare pondere a populației de etnie romă este concentrată în raioanele: Ocnița, Basarabeasca, Soroca, Edineț, Nisporeni, Râșcani, Glodeni, Taraclia, Drochia, Hâncești, Leova și Călărași. Urmare cartografierii comunităților rome s-au identificat peste 50 de localități cu populația compactă a romilor, preponderent fiind din mediul rural.

Principalele *constatări și probleme* în ceea ce privește situația populației de etnie romă din Republica Moldova sunt următoarele:

- Indicatorii de măsurare a excluziunii sociale în Republica Moldova reflectă faptul că majoritatea romilor trăiesc în sărăcie;
- Nivelul scăzut de educație a populației de etnie romă corelează în mod direct cu nivelul de sărăcie, dar și cu o serie de alți factori ce influențează asupra accesului necorespunzător al copiilor la serviciile de dezvoltare timpurie, abandonului,

2

<https://www.undp.org/content/dam/unct/moldova/docs/pub/Raport%20al%20raportorului%20special%20pe%20ntre%20problemele%20minorit%C4%83%C8%9Bilor,%20realizat%20%C3%AEn%20timpul%20misiunii%20ei%20%C3%AEn%20Republica%20Moldova.pdf>, p.54

absenteismului și părăsirii timpurii a sistemului de educație, precum și a nivelului scăzut de implicare a părinților în încadrarea copiilor în diferite trepte de învățământ;

- Accesul limitat la serviciile de sănătate publică, rata relativ mică a populației de etnie romă ce dispune de polițe medicale și neadresarea la timp la medici, de asemenea, constituie o problemă majoră. Astfel, românii tineri, au un nivel sporit de natalitate, dar și o speranță de viață mai scurtă comparativ cu cealaltă populație;
- Ratele de ocupare și veniturile în rândul romilor sunt în prezent mult sub cele înregistrate la nivelul întregii populații. Lipsa posibilităților de angajare și insecuritatea socială pe piața muncii se răsfrâng în mod direct asupra situației social-economice a romilor, conducând la sărăcie;
- Accesul deficitar al populației de etnie romă la serviciile publice și instituțiile de drept influențează dimensiunea excluziunii sociale a acestora. Percepția populației de etnie romă asupra stării de securitate personală în localitate, nivelul scăzut de încredere în poliție, în sistemul judiciar reflectă insecuritatea lor în localitate, precum și ineficiența instituțiilor de drept în asigurarea siguranței lor;
- Majoritatea romilor nu dispun de documente de identitate, ceea ce împiedică și mai mult accesul acestora la educație, la un loc de muncă, la serviciile de bază, inclusiv la asistență medicală, participarea la vot etc.;
- Accesul limitat al romilor la informație, interesul scăzut al acestora de a participa la viața socială în general, precum și indiferența factorilor decizionali de a-i implica în viața publică determină, în final, excluziunea cetățenilor de etnie romă de la viața socială;
- Accesul scăzut al romilor la locuință denotă vulnerabilitatea acestora și reprezintă un element de excluziune socială și marginalizare. O mare parte a romilor trăiesc în case de proastă calitate, supraaglomerate și cu infrastructură necorespunzătoare. În majoritatea cazurilor, românii care dețin o locuință nu au acte de proprietate asupra locuinței sau asupra terenului aferent acesteia.

„Cercul vicios” al problemelor descrise mai sus nu a fost depășit totalmente urmare implementării *Planurilor de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova din perioada 2011-2020*. Totodată, setul de provocări expuse mai sus și multe altele, care derivă din dezavantajele sociale și economice și stereotipurile existente, dar și din atitudinea societății în ansamblu, determină excluziunea și marginalizarea populației de etnie

romă din țara noastră, iar condițiile de viață precare și situația socială defavorizată constituie probleme stringente.

Pentru identificarea corectă a priorităților și principiilor aplicate la elaborarea Programului se impune efectuarea unei analize a disproporționalităților privind accesul la serviciile educaționale, de sănătate, serviciile sociale, de documentare a populației, ocupații și angajarea în câmpul muncii, nu doar între mediul rural și urban, dar și la nivel de unități administrativ teritoriale, grupuri vulnerabile ale populației, grupuri ale minorităților etnice, astfel încât acțiunile strategice implementate să asigure eliminarea reală a inechităților în ceea ce privește incluziunea socială a romilor.

Reieșind din cele expuse, romii sunt considerați drept un grup vulnerabil al populației, care cere o atenție sporită din partea Guvernului Republicii Moldova, iar elaborarea și aprobarea Programului are drept scop soluționarea multiplelor probleme și constrângeri cu care se confruntă aceștia și va ținti atingerea schimbărilor principale de îmbunătățire a situației populației de etnie romă pe termen mediu.

4. Scopul elaborării documentului de politici publice

Obiectivul general al Programului este populația de etnie romă integrată și reprezentată în societate, iar calitatea vieții îmbunătățită.

Obiectivele specifice ale Programului sunt:

- Perfecționarea cadrului instituțional și de politici conform standardelor internaționale prin eficientizarea mecanismelor de coordonare la nivel național și instrumentelor de cooperare cu părțile implicate (autorități/instituții de stat, organizațiile societății civile rome, rețeaua mediatorilor comunitari, comunitățile de romi etc.), inclusiv prin intermediul mecanismelor afirmative;
- Asigurarea reprezentării și participării efective a populației de etnie romă în viața publică: reprezentarea în organele alese la toate nivelurile și în organele executive și ale administrației publice la toate nivelurile prin promovarea încadrării în serviciul public;
- Garantarea respectării drepturilor social-culturale și promovarea integrării mai bune în societate prin asigurarea echității sociale, accesului la educație și sănătate, combaterea discriminării, migrației și traficului de ființe umane;
- Creșterea gradului de incluziune pe piața muncii și sporirea oportunităților economice prin facilitarea angajării în câmpul muncii, ridicarea calității capitalului uman, dezvoltarea spiritului antreprenorial și de noi competențe, organizarea campaniilor de informare.

- Fortificarea statutului mediatorului comunitar prin atribuirea funcțiilor de informare, de coordonare, de comunicare, de încurajare, de ghidare și de suport populației de etnie romă.

Setul de obiective specifice a fost conceput și formulat ținând cont și de influența pandemiei generate de COVID-19 asupra situației populației de etnie romă din Republica Moldova.

Pentru atingerea obiectivelor specifice trasate în Program sînt necesare a fi respectate cîteva *principii de bază*:

- respectarea drepturilor omului și egalității de gen;
- solidaritatea și echitatea socială;
- interzicerea practicilor discriminatorii și traficului de ființe umane;
- asigurarea culturii păcii și nonviolentei;
- conservarea și transmiterea valorilor culturii rome;
- asigurarea durabilității și continuității acțiunilor.

Din perspectiva finanțării, Programul urmează a fi bazat pe principiile de sinergie și complementaritate dintre resursele financiare publice și cele atrase, în special de la partenerii de dezvoltare și sectorul privat, mijloacele bugetare avînd efect de multiplicator.

5. Concordanța cu Strategia națională de dezvoltare și angajamentele internaționale

Programul va fi aliniat la obiectivele și țintele setate în *Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2030"* (SND 2030), proiectul căreia a fost aprobat de Guvernul Republicii Moldova la 10.06.2020, și care reprezintă documentul strategic de referință în procesul de elaborare a tuturor documentelor de politici publice.

Ținînd cont de scopul SND 2030 ce constă în sporirea calității vieții cetățenilor Republicii Moldova, indiferent de vîrstă, mediul de reședință, sex, etnie, dizabilitate, religie și alte diferențe, în care nici un om nu trebuie lăsat în urmă, Programul va prevedea realizarea unui set de intervenții sistemice pentru a contribui la creșterea calității vieții și îmbunătățirea situației socio-economice a populației de etnie romă.

În acest sens, Programul va contribui la realizarea a 7 din 10 *obiective* ale SND 2030 (nr. 1-6 și 9) și anume:

1. creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice;
2. creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condițiile de locuit;
3. ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale;

4. garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții;
5. asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală;
6. sistem de protecție socială solid și incluziv;
9. promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive.

Astfel, se impune ca politicile și măsurile de promovare a economiei durabile și incluzive, precum și cele legate de capital uman și social să constituie elementele principale ale Programului pentru noul ciclu de planificare strategică.

Viziunea și abordările Programului vor fi aliniate la prevederile SND 2030, inclusiv din perspectiva considerării principiilor și obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei 2030, rezultatelor analizei situației curente, obiectivelor generale și specifice, acțiunilor, impactului scontat cu referire la fiecare din cele 7 obiective vizate.

Totodată, va fi asigurată convergența principiilor de bază la elaborarea Programului cu cele aplicate la elaborarea SND 2030: *șanse egale, incluziune, acces echitabil, eficiență, sustenabilitate, coeziune și dreptate socială* etc., ceea ce presupune identificarea celor mai vulnerabile grupuri de romi pentru care sunt necesare intervenții din partea statului.

Indicatorii stabiliți în SND „Moldova 2030” pentru realizarea obiectivelor trasate vor fi considerați de bază la elaborarea Programului, alături de alți indicatori considerați relevanți pentru domeniile abordate cu dezagregarea acestora conform unor criterii relevante: gen, vîrstă, dizabilitate, etnie și/sau limbă vorbită, reședință, zonă geografică, statut socioeconomic.

În ultimii 5 ani Republica Moldova și-a asumat o serie de angajamente internaționale și a recepționat recomandări privind continuarea eforturilor de promovare a drepturilor persoanelor de etnie romă din partea organismelor și entităților specializate internaționale ale ONU, Consiliului Europei etc.

La 7 octombrie 2020 Comisia Europeană a publicat *Cadrul strategic al UE privind romii, care stabilește o abordare cuprinzătoare bazată pe trei piloni: egalitate, incluziune și participare. Această abordare este complementară măsurilor de incluziune socioeconomică a romilor marginalizați, promovând egalitatea și participarea. Toți romii ar trebui să aibă posibilitatea de a-și valorifica întregul potențial și de a se implica în viața politică, socială, economică și culturală.* Aceste angajamente și recomandări vor fi reflectate în noul document de politici publice pentru susținerea populației de etnie romă pe termen mediu.

6. Perioada planificată pentru elaborarea documentului de politici publice:

decembrie 2020 – ianuarie 2021.

În februarie-martie 2021 se preconizează organizarea procesului de consultări publice și aprobarea prin Hotărâre de Guvern a Programului.

7. Părțile implicate

Programul urmează a fi elaborat de Ministerul Educației, Culturii, Cercetării, cu asistența proiectului ”*Consilierea Guvernului Republicii Moldova în politici economice*”, implementat de GIZ.

Părțile implicate în elaborarea Programului sunt membrii *Grupului de lucru interministerial*, creat în cadrul ministerului în octombrie 2020:

- Cancelaria de Stat;
- Ministerul Finanțelor;
- Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale;
- Ministerul Afacerilor Interne;
- Biroul Național de Statistică;
- Agenția Relații Interetnice;
- Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM);
- Consiliul Audiovizualului;
- Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității;
- Oficiul Avocatul Poporului;
- Coaliția ”Vocea Romilor”;
- Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR).